

El llinatge Azcón, senyors de Castarnés

Guillem Rubió Badia

Llicenciat en Biologia

Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia, Vexil·lologia i Nobiliària.

Resum: Estudi de la genealogia del llinatge Azcón, originari de la vall de Benasque, des del segle XVI fins a la seva extinció, i en concret aquella de la línia dels senyors de Castarnés i d'altres dominis territorials, segons la recerca feta a diversos arxius civils i eclesiàstics. A l'Edat Moderna es produïren canvis en la situació dels senyors de Castarnés, que els portaren a Barcelona i a assolir la dignitat comtal.

Paraules clau: *Genealogia, Azcón, llinatge, publicacions.*

Resumen: Estudio de la genealogía del linaje Azcón, originario del valle de Benasque, desde el siglo XVI hasta su extinción, y en concreto aquella de la línea de los señores de Castarnés y otros dominios territoriales, según la investigación realizada en diversos archivos civiles y eclesiásticos. Durante la Edad Moderna se produjeron cambios en la situación de los señores de Castarnés que los llevaron a Barcelona y a conseguir la dignidad condal.

Paraules clau: *Genealogia, Azcón, llinatge, publicacions.*

Abstract: A genealogic study about Azcón lineage, a native of the valley of Benasque from the sixteenth century until its dissolution, and that particular line of the lords of Castarnés and other regional domains according to research done in several civil and ecclesiastical files. In Modern Ages, there were changes on lords of Castarnés position that led them to Barcelona and to achieve the comital rank.

Keywords: Genealogy, Azcón, lineage, publications

Résumé: Etude de la généalogie du lignage Azcón, originaire de la vallée de Benasque, du XVIème siècle jusqu'à son extinction et spécialement celle de la lignée des Seigneurs de Castarnés et d'autres domaines territoriaux, d'après la recherche effectuée dans plusieurs archives civiles et ecclésiastiques. Pendant la période Moderne des changements se produisirent dans la situation des Seigneurs de Castarnés, qui les amenèrent sur Barcelone et atteignèrent la dignité comtale.

Mots clés: *généalogie, Azcón, lignage, publications*

El llinatge Azcón, senyors de Castarnés

INTRODUCCIÓ

Sobre aquest llinatge s'han publicat dades en una nota de Gregorio García Ciprés a un treball sobre el llinatge dels Bardaxí en el que no aporta dades de suport,¹ i la monografia al *Diccionario Heráldico y Genealógico de apellidos Españoles y Americanos* (a partir d'ara, *Diccionario*) - dels germans García Carraffa,² des del segle XIII fins al segle XIX-, però sense proves objectives del parentiu real que permetin confirmar la genealogia proposada dels Azcón més antics per aquests autors, i que de vegades no concorda amb proves documentals com és el cas d'un Antonio de Azcón esmentat a un retaule a l'església de Nuestra Señora de la Collada de Castarnés datat del 1412.³ En aquest treball presentem el resultat de la recerca documental a diferents arxius per esbrinar la genealogia d'aquest llinatge aportant, també, algunes dades biogràfiques per tal d'il·lustrar els canvis abans esmentats. Considerarem l'estirp a Cebrián de Azcón y Mur, el primer d'aquest llinatge sobre el que tenim dades objectives i a partir del qual es pot seguir la descendència. Es farà ús del nom complet inscrit als llibres parroquials i dels dos cognoms, en cas de conèixer el cognom de la mare, encara que sigui anacrònic, amb la finalitat que l'exposició sigui més clara i entenedora, tot i la opinió contrària de Salazar y Acha que recomana fer servir el autèntic nom i cognom segons els costums del seu temps.⁴ Queda fora de l'abast d'aquest treball l'estudi de les relacions dels Azcón amb d'altres llinatges, com ara els Bardaxí.⁵

ESTUDI GENEALÒGIC

I. Cebrián de Azcón y Mur, senyor dels llocs de Castarnés i Escarré. És el primer individu del que hi ha constància documental als arxius. Segons la monografia al *Diccionario*, va ser procurador general del comtat de Ribagorça, tot i que el memorial del seu besnét Jacinto de Azcón no l'esmenta. Signà capítols matrimonials amb Isabel de Bardaxí y de Angulo, natural de Benasque i filla de Berenguer de Bardaxí de la Casa Bardaxí de Concas i Ana Angulo.⁶ El document més antic en que apareix citat, datat del 20-XII-1558, és una cessió que fa Antonio de Bardaxí, el seu nebot, a la vila de Benasque⁷ i en tenim altres testimonis

1. G. GARCÍA CIPRÉS, "Más datos sobre los Bardaxí", *Linajes de Aragón* (1913), pp.33-36.

2. A. i A. GARCÍA CARRAFFA, Volum X (1953), p. 268 i Volum LXVII (1957), pp.237-238. També, E., I., i G. MOGROBEJO: *Diccionario Heráldico y Genealógico de apellidos Españoles y Americanos*, Vol. XXIII (VIII), pp.394 i ss.

3. [Arxiu Històric Nacional, AHN] Expedient d'ingrés de Pedro José de Azcón y Mendoza a l'Orde de Calatrava, f51 (1670). Val la pena destacar que cap Antoni de Azcón hi figura com a Senyor de Castarnés a la genealogia proposada pels García Carraffa en aquest període. Castarnés: nucli pertanyent al municipi de Montanuy (actualment Montanui), situat al marge dret del riu Baliera, afluent del Noguera Ribagorçana; comptava amb deu cases, unes trenta persones, la parròquia de la Nuestra Señora de la Collada i el castell. Segons alguns autors, el castell data del segle XIV, mentre que per altres seria més tardà i dataria del segle XVI, tot i que hi ha referències del castell des del segle XI. Segons Carlos Antonio de Azcón y Potau, el domini sobre Castarnés i Escarré va ser atorgat pel comte Recaredo (de qui no hi ha referències), en un document datat del 20-VII-1062, a favor de Berenguer de Azcón i signat pels testimonis Roger, bisbe, Beltran de Azcón (subjecte desconegut, del que no hem trobat cap referència) i Guillem Falcón.

4. J. SALAZAR y ACHA, *Manual de Genealogía Española* (Madrid, 2006), p.144.

5. Els Azcón i els Bardaxí emparentaren diverses vegades al llarg del temps, lògic considerant la proximitat geogràfica i la pertinença a un mateix nivell social.

6. Tot i que els Mogrobejo parlen d'Isabel de Bardaxí y Azlor, val a dir que a l'expedient de consanguinitat de Santiago Español y Coliba, Senyor de Pardinella, i Gerónima Bardaxí y de Azcón es pot veure clarament que Cebrián de Azcón y Mur es casà amb Isabel de Bardaxí y Angulo (lligall 2, 19-V-1578). Jaime Español y Coliba era nét de Margarita de Bardaxí, germana de Berenguer de Bardaxí pare de Isabel de Bardaxí y Angulo, muller de Cebrián de Azcón. Parent llunyà de Toribio Español y Bardaxí.

7. J. M. PUEBLAS RODRÍGUEZ, i Ma A. HIDALGO ARELLANO, *Lucero de Benasque* (Benasque 1999),

documentals posteriors.⁸ Finalment, el 5-XII-1580, apareix com a veí de Liri⁹, en la compra d'un camp anomenat *El Cuadro* a la partida de *El Plano* al terme de Castejón de Sos. Cebrían de Azcón y Mur atorgà testament a Liri el 6-IV-1590.¹⁰ Deuria morir entre aquesta data i l'any 1596, data d'un rebut atorgat per mossèn Juan de La Nau, prior del monestir de Guayente,¹¹ a favor d'Isabel de Bardaxí y Angulo, vídua *relict*a del *quondam* Cebrían de Azcón y Mur. Com a mínim engendraren

1. Cebrían de Azcón y Bardaxí, que continuarà,
2. Jerónima de Azcón y Bardaxí, casada en primeres núpcies amb Juan Sanz de Broto, notari natural de Guaso (Sobrarbe, Huesca), i en segones amb Berenguer Cuguera y Portaspana, natural de Benasque i vidu de Ana Riu y Castel, van atorgar capítols matrimonials el 14-IX-1583. Del segon matrimoni són fills¹²
 - 2.1. Isabel Juana Cuguera y de Azcón (Benasque, 29-III-1588),
 - 2.2. Juana Francisca Cuguera y de Azcón (Benasque, 7-II-1590), que casarà el 20-II-1605, a Benasque, amb Francisco de Bardaxí y Ximénez, germà de Pedro de Bardaxí y Ximénez (marit de Isabel Juana de Azcón y Queralt, vegi's més avall), després de signar capítols matrimonials el 14-II-1605,
 - 2.3. Berenguer Cuguera y de Azcón (Benasque, 15-II-1591), casat amb Juana Santamaría el 11-VI-1606,
 - 2.4. Juana Cuguera y de Azcón (Benasque, 10-VI-1594),
 - 2.5. Mariana Cuguera y de Azcón (Benasque, 10-I-1603).

p.175. Hi han referències d'un plet per aprehensió de béns del lloc de Fadas a Ramón de Mur i Cipriano de Azcón pel de Escarré, datat del 1554.

8. Nomenament de procuradors atorgat per Ciprián Azcón, domiciliat en el lloc de Castarnés i veí de la vila de Benasque i del lloc de Liri, i Ana Azcón, la seva filla, com a tutors de Gerónimo i Margarita de Bardaxí Azcón, veïns de Benasque (25-XI-1572, Benasque); renúncia atorgada per Ciprián Azcón, Senyor de Castarnés i Escarré, veí del lloc de Liri, sobre els seus béns de Benasque, a favor de Gerónima de Bardaxí, la seva néta (11-IV-1578, Benasque); íntima entre Agna Azcón i Gerónima de Bardaxí, mare i filla, veïnes de la vila de Benasque (15-IV-1578, Benasque); obligació atorgada per Ciprián Azcón, Senyor de Castarnés i Escarré, veí del lloc de Liri, a favor de Samsó de Serveto, infançó i notari, i Antonio de Bardaxí, Senyor de Conques, sogre i gendre, veïns de la vila de Benasque (15-IV-1578, Benasque); nomenament de Francisco Castelblanc, Senyor de Bafaluy i Gaspar Azcón, veïns de Graus, Cirpián Azcón, Antón Azcón i Gaspar Castel, habitants en el lloc de Liri, Antoni Joan Castel, veí d'Arasan, com a procuradors de Ciprián Azcón, Senyor de Castarnés (19-I-579, Benasque); vendició d'un ramat d'ovelles atorgada per Cirpián Azcón, infançó, Senyor de Castarnés i Escarré, veí de la vila de Benasque i del lloc de Liri, a favor del seu fill el Magnífic Antonio Azcón, Infançó, domiciliat en la vila de Benasque (21-XI-1579, Liri).

9. Nucli pertanyent al municipi de Castejón de Sos, situat a la zona mitja de la Vall de Benasque a una cota de 936 metres, i que juntament amb Eresué, Sesué i Ramastué conformen el *Solano*. Topònim tal vegada derivat de l'ètim llatí *lilium/lirium*, lliri. La Casa Azcón es descriu a Ramón Fernando de Azcón y Queralt, Signatura OM-Caballeros Santiago, exp. 789 (1646), f39r i al expedient d'ingrés de Pedro José de Azcón y Mendoza a l'Orde de Calatrava, ff37r-37v (1670). Hi varen residir fins el 1653, en temps de Jacinto de Azcón. Madoz, en parlar de Liri en el seu *Diccionario geográfico-estadístico-histórico*, esmenta un edifici derruït que va pertànyer a una antiga família cognominada Azcón, on a la capella hom guardava, conservada en bon estat, una bandera capturada a la batalla de Lepanto (1571) per un fill de la dita casa que arribà al grau de tinent general.

10. Índex de Salazar y Castro: M-159, ff215r-225r, nº59008.

11. Segons els Azcón, el monestir de Guayente va ser fundat per Hernando de Azcón el 1070 per acollir una Mare de Déu trobada prop d'aquest lloc. Remetre's a C. GOMIS, *Anuari de l'Associació d'Excursionistes Catalans*, p.115 (1882) per una descripció de la imatge de la Mare de Déu. Sembla que un Francisco de Azcón, que participà a la batalla de Lepanto en la qual conquerí una galera turca, va donar al monestir, com a acció de gràcies, la insígnia conquerida al monestir de Guayente, així com un coixí de vellut carmesí de la mateixa galera, tot i que en l'actualitat ningú recorda haver-la vist. Sobre aquest Francisco de Azcón no tenim més dades.

12. [Arxiu Diocesà Barbastro, ADB] Llibre I de la parròquia de Santa Maria de Benasque, p.278 (Isabel Juana), p.285 (Juana Francisca), p.287 (Berenguer), p.295 (Juana) i p.311 (Mariana).

3. Antonio de Azcón y Bardaxí, (traspasat a Vilamòs (vall de Aran), 3-III-1630, sense testar),¹³ el 24-II-1583 fou nomenat procurador del seu pare, governador de la vall d'Aran i *bayle* de Ribagorça durant la minoria d'edat del seu nebot Juan Francisco de Azcón y Queralt; amb data del 16-IV-1594 fou nomenat procurador del seu germà, Cebrián de Azcón y Bardaxí. Es va casar el 25-VI-1583 amb Isabel Serveto y Mur, natural de Benasque i descendent dels senyors de Pallaruelo,¹⁴ amb qui tindrà a

3.1. Antonio de Azcón y Serveto (mort abans de l'any 1633, data en què la seva muller actuà com a madrina en un bateig, ja vídua), nomenat capità del castell de Benasque el 16-VI-1631;¹⁵ signà capítols matrimonials a Montanuy el 12-X-1607¹⁶ amb Isabel Sullà i Sullà, filla de Jaime Sullà i de Magdalena Sullà y Porta de la Casa dels senyors de Sapeira, cavallers de la vila de Tremp¹⁷. D'aquest matrimoni són fills¹⁸

3.1.1. Isabel Ana de Azcón y Sullà. Es va casar el 15-IV-1615 amb Cristóbal de Bardaxí y Serveto (Benasque, 21-XII-1580);¹⁹ traspasat a Zaragoza vers l'any 1665), germà d'Isabel de Bardaxí y Serveto i vidu de María Sancerní, de qui tingué almenys un fill, José de Bardaxí y Sancerní. Fou senyor de Concas pel conveni signat amb Antonio José de Bardaxí y Labata, alhora nebot nèt i consogre. Nomenat procurador de Orosia de Azcón y Sullà, i dels seus fills, el 16-IX-1654.²⁰ Després de la mort d'aquell sense testar, Isabel Ana de Azcón y Sullà i d'altres varen recórrer a un àrbitre per resoldre la seva herència.²¹ Val la pena detenir-se breument en la sentència arbitral sobre l'herència de Cristóbal de Bardaxí y Serveto, dictada l'any 1666. Varen declinar els seus drets José de Bardaxí y Sancerní, fill del seu primer matrimoni i més endavant procurador de Jacinto de Azcón; Isabel Ana de Azcón y Sullà, vídua seva i resident a Benabarre; Antonio José de Bardaxí y Labata i Raymunda de Bardaxí y Azcón, senyors de Caladrones i Banastón i residents a Caladrones, així com d'altres descendents. La sentència reconegué a Antonio José de Bardaxí y Labata els béns i comandes de Caladrones i Banastón, a canvi de la seva renúncia al lloc de Concas i les possessions a Benasque, que passaren a Pedro Cristóbal i Jaime de Bardaxí y de Arpayón (fills de Francisco de Bardaxí y de Azcón). Procrearen

3.1.1.1. Francisco de Bardaxí y de Azcón (traspasat vers 1660), futur senyor de Concas, casat amb Isabel de Arpayón y de Larrentería,

3.1.1.2. Pedro Matías de Bardaxí y de Azcón (Benasque, 21-II-1643; 1724),²² doctor en

13. [ADB] Llibre II de la parròquia de Sant Martí de Benasque, sense foliar.

14. Existeixen dos rebuts, el primer datat del 25-VI-1583 i el segon de l'any 1586, per part del dot de Antonio de Azcón y Bardaxí atorgat per Gaspar de Mur i Isabel de Serveto, neboda seva, a favor de Cebrián de Azcón.

15. M. AGUD QUEROL, *El Señorío de Concas (Benasque)* (San Sebastián, 1954), p.140.

16. [Arxiu Capitular Lleida, ACL] Signatura O141, ff552r-553r, declaració del seu fill Antonio de Azcón y Sullà com hereu.

17. Per alguna notícia més sobre aquest llinatge consultar A. COY i COTONAT, *Sort y Comarca Noguera Pallaresa*, (Barcelona, 1906), pp.341-344; vegis també M. LLEDÓS y MIR, *Historia de la antigua villa hoy ciudad de Tremp* (1917, reed. 1987).

18. [ADB] Llibre I de la parròquia de Santa Maria de Benasque, p.320 (Francisco Lorenzo), Llibre de la parròquia de Sant Martí (1613) (María Josefa), Llibre II de la parròquia de Sant Martí de Benasque, p.2v (Bartolomé), Llibre II de la parròquia de Sant Martí de Benasque, p.5v; padrina: Ana Queralt, senyora de Castarnés (Juan Antonio Jaime), Llibre II de la parròquia de Sant Martí de Benasque, p.7v (María Àngela Gertrudis).

19. [ADB] Llibre I de la parròquia de Santa Maria de Benasque, p.255.

20. [ACL] Signatura O140, f386v, 387v i 389r.

21. AGUD QUEROL, ob. cit., p.144.

22. [ADB] Llibre II de la parròquia de Sant Martí de Benasque, p.22r. Segurament és el mateix Pedro Bardaxí y Ascón, veí de Zaragoza, que rebé quatre-cents cinquanta-dos sous i nou diners en pensions censals provinents del segrest dels béns de José de Eril y Ortiz, absent i austriacista, el 2-V-1709 (veure S. SÁNCHEZ GARCÍA, "Noticias sobre austracistas aragoneses y el secuestro de sus bienes", *Revista de Historia Moderna*, nº25 (2007) pp.257-301, p.276).

dret per la Universitat de Lleida, morí sense successió. Nomenat pel rei assessor perpetu del comtat de Ribagorça, jurà el 21-X-1684. El 30-XI-1697 fou nomenat lloctinent de la Cort del Justícia d'Aragó, càrrec que ocupà durant set anys,²³

3.1.1.3. Juan Bautista de Bardaxí y de Azcón,²⁴ casat amb Magdalena Cabrera,

3.1.1.4. Isabel de Bardaxí y de Azcón, casada amb Agustín Moliner, hisendat i infançó natural de Valfarta (Los Monegros, Huesca),

3.1.1.5. Ana de Bardaxí y de Azcón, que signà capítols matrimonials l'any 1661 amb Miguel Bautista Guardingo y Corz, qui actuà com a testimoni en les comprovacions per l'expedient d'ingrés a l'Orde de Calatrava de Pedro José de Azcón y Mendoza, notari de Benabarre,²⁵ fill de Miguel i Maciana Corz. Pedro de Bardaxí y de Azcón defensà aquest matrimoni en un plet amb Gerónimo Guardingo y Corz per l'herència del seu pare, Miguel Guardingo,²⁶

3.1.1.6. Cristóbal de Bardaxí y de Azcón (Benasque, 21-II-1632),²⁷

3.1.1.7. María Raymunda de Bardaxí y de Azcón (Benasque, 19-III-1633), que va casar-se, vers l'any 1649, amb Antonio José de Bardaxí y Claver, senyor de Caladrones, Banastón i Alcanar,²⁸ fill d'Antonio Jacinto de Bardaxí y Labata (Benasque, 10-IV-1607) i María Claver, i nét de Antonio de Bardaxí y Serveto, germà d'Isabel de Bardaxí y Serveto, muller de Juan Francisco de Azcón y Queralt, i, també, nebot de Cristóbal de Bardaxí y Serveto, el seu sogre.

3.1.2. Francisco Lorenzo de Azcón y Sullà (Benasque, 14-VIII-1608),

3.1.3. Victoria de Azcón y Sullà (Benasque, 1613; Alguaire, 30-V-1660),²⁹ monja al monestir de l'Orde del Gran Priorat Sant Joan de Jerusalem d'Alguaire. Segons testimonis coetanis fou un prodigi d'amor a Déu, puresa i abstinència, que morí en opinió de santedat,³⁰

3.1.4. María Josefa de Azcón y Sullà, casada el 6-II-1646 amb Andrés Solana, fill d'Andrés Solana, senyor de Rins,³¹ tingueren aquest fill

3.1.4.1. Rafael Solana y de Azcón que l'any 1699 es va casar amb Lucía Buil y Pallarés.³²

23. AGUD QUEROL, ob. cit., p.141.

24. [AHN] RESIDENCIAS AUDIENCIA DE QUITO 1660-1685: 1685 Residencia de Juan Bautista de Bardaxi y Azcón, corregidor de la ciudad de Loja, por Diego de Riofrío y Peralta, su sucesor. Fenecida en 1698; JUAN BAUTISTA BARDAXI: CONTRATACION, 5444, N.138 (1681-01-20). Publicà en forma de memorial: *Noticia de las Casas de Bardaxi y de Azcón del Condado de Ribagorza* (Zaragoza, 1678).

25. [AHN] Expedient d'ingrés de Pedro José de Azcón y Mendoza a l'Orde de Calatrava, f83v. [ACL] Signatura O137, ff352r-354v (22-IX-1651).

26. [BIVIDA] *In processu Hieronimy Guardingo. Super apprehensione. In articulo litis pendiente. Por Miguel Bautista Guardingo y Doña Ana de Bardaxi*, 1678.

27. [ADB] Llibre II de la parròquia de Sant Martí de Benasque, p.14r.

28. J. MONER, *Biblioteca de escritores ribagorzanos*, (1884), p.83. [ADB] Llibre II de la parròquia de Sant Martí de Benasque, p.15r, i dispensa d'impediment per segon i tercer grau de consanguinitat (lligall 25, 15-VIII-1649).

29. J. LLADONOSA i PUJOL, *Història de la vila d'Alguaire i el seu Monestir santjoanista*, (Lleida, 1981), p.214. El autor suggereix un parentesc amb Eulàlia del Rio i de Azcón, priora entre 29-XII-1719 i 25-VII-1727, data en que morí, pp.210-211. Al llibre també s'esmenten a Isabel Anna i Maria Anna de Ascó, monges l'any 1633, que bé podrien ser les germanes de Jacinto de Azcón y Bardaxí citades al expedient d'ingrés de Ramón Fernando de Azcón y Queralt a l'Orde de Santiago, p.182 i al memorial presentat per Pedro Jacinto de Azcón y Bardaxí. Els García Carraffa parlen, també, d'una Magdalena de Azcón y Sullà, que no hem localitzat.

30. M. AGUIRRE, *Consuelo de pobres y remedio de ricos* (Huesca, 1664), pp.311-312; P. SAINZ de BARANDA, *España Sagrada* (Madrid, 1862), p.191.

31. [ACL] Signatura O139, f9 (3-I-1653).

32. Font documental *Bastardelos de la Curia de Alaón*, reconstruït per F. Martí l'any 1932. Els originals es van

El llinatge Azcón, senyors de Castarnés

3.1.5. Orosia de Azcón y Sullà (Benasque, 18-VII-1615; Castejón de Sos, 1-IX-1673), va casar-se el 18-XI-1639, a Benasque, amb Pedro Gonzalvo Larriba y Gay (mort abans del mes d'octubre de l'any 1652³³, fill de Pedro Gonzalvo Larriba, major, i Juana Gay).³⁴ Pares d'³⁵

3.1.5.1. Isabel Vicenta Larriba y de Azcón (Benasque, 31-III-1637; Castejón de Sos, 7-VI-1696).³⁶ Es casarà a Benasque, el 4-IX-1654, amb José Cuguera y del Riu (Castejón de Sos, 11-XI-1633; 6-II-1720), fill d'Antonio Cuguera y Saúin, natural de Castejón de Sos, familiar del *Santo Oficio*, i de Margarita del Riu y Bayle, natural de La Almúnia de San Juan (Cinca Mig).³⁷ Amb descendència,

3.1.5.2. Magdalena Isabel Larriba y de Azcón (Benasque, 3-VI-1639),

3.1.5.3. Pedro Larriba y de Azcón (Benasque, 29-I-1641),

3.5.1.4. Cristóbal Larriba y de Azcón (Benasque, 23-XI-1642),

3.1.5.5. Pedro Larriba y de Azcón (Benasque, 1-IV-1644),

3.1.5.6. Miguel Francisco Larriba y de Azcón³⁸ (Benasque, 3-XI-1645), eclesiàstic fundador de la confraria de Sant Francesc Xavier de Benasque l'any 1693. Va ser apoderat de José de Azcón y Mendoza,

3.1.5.7. María Isabel Ana Larriba y de Azcón (Benasque, 17-II-1647),

3.1.5.8. Francisco María Larriba y de Azcón (Benasque, 6-II-1649),

3.1.5.9. Manuel Larriba y de Azcón (Benasque, 20-IV-1651),

3.1.5.10. Matias Larriba y de Azcón,

3.1.5.11. mossèn Antonio Larriba y de Azcón.

3.1.6. José Bartolomé Antonio de Azcón y Sullà (Benasque, 25-III-1617),³⁹ qui fou l'hereu dels seus progenitors.⁴⁰ El 4-VIII-1652 va pagar part del dot corresponent a María Josefa de Azcón y Sullà al seu fill, Andrés Solana y de Azcón.⁴¹ Amb data del 21-III-1653 comprà a Jacinto de Azcón una borda situada al prat de Sos.⁴² El 16-IX-1654 pagà dotze mil sous jaquesos en concepte de dot a Orosia de Azcón y Sullà pel seu matrimoni amb Pedro Gonzalvo Larriba y Gay⁴³ i el mateix any actuà com procurador de Pedro Larriba y de Azcón.⁴⁴ L'any 1657 tenim constància que vivia a Barbastro però l'any 1666 tornava a residir a Benasque com indica la seva actuació com a procurador de Diego Vilamana.⁴⁵ Casat amb María Segalón

perdre durant la guerra del 1936.

33. [ACL] Signatura O138, ff475r-476r (2-X-1652) àpoca signada per la seva vídua Orosia de Azcón y Sullà, aquí anomenada Geroma; i Signatura O140, ff289v-305r, testament de Francisco Larriba y Gay, el seu germà.

34. [ADB] Llibre II de la parròquia de Sant Martí de Benasque, p.1v (naixement) la resta sense foliar.

35. [ADB] Llibre I de la parròquia de Santa Maria de Benasque, p.18 (Isabel Vicenta), 20 (Magdalena Isabel), 25 (Pedro), 28 (Cristóbal), 31 (Pedro), 34 (Miguel Francisco), 39 (María Isabel Ana), 44 (Francisco María) i 49 (Manuel).

36. [ADB] Llibre I de la parròquia de Santa Maria de Benasque, p.16 i Llibre II de la parròquia de Sant Sebastià de Castejón de Sos, p.368r.

37. [ADB] Ascendència segons dispensa de impediment per quart grau de consanguinitat (llogall 18, 25-XI-1630), al descendir de dues germanes, Aldonça i Juana Castel.

38. Miguel Larriba y Azcón, obtingué permís del Bisbe de Barbastro el 15-X-1697 per ser enterrat a la Capella de Santa Bàrbara, propietat de la família Cuguera (JUSTE MOLES, V., *Aproximación a la historia de Benasque* (Huesca, 1990), p.174).

39. [ADB] Llibre II de la parròquia de Sant Martí de Benasque, p.2v.

40. [ACL] Signatura O141, ff552r-553r, declaració de Antonio de Azcón y Sullà com a hereu dels seus pares, Antonio de Azcón i Isabel Sullà.

41. [ACL] Signatura O138, ff421v-422v.

42. [ACL] Signatura O139, ff43r-44r.

43. [ACL] Signatura O140, ff384v-386r.

44. [ACL] Signatura O140, ff441v-442v (7-X-1654).

45. [ACL] Signatura O143, f33r, on es diu que viu a Barbastro i signatura O152, f27v (4-I-1666).

amb qui procreà, com a mínim,

3.1.6.1. Antonio de Azcón y Segalón (Benasque, 4-VII-1644).⁴⁶

3.1.7. Juan Antonio Jaime de Azcón y Sullà (Benasque, 10-XI-1620), prevere,

3.1.8. María Ángela Gertrudis de Azcón y Sullà (Benasque, 3-III-1623).

4. Ana de Azcón y Bardaxí, casada en primeres núpcies amb Gerónimo de Bardaxí, Senyor de San Juan de Plan i veí de Benasque. Aquest matrimoni procreà

4.1. Gerónima de Bardaxí y de Azcón, que casarà vers l'any 1578 amb Jaime Español y Coliba, fill de Juan Español y Bardaxí i Juana Coliba.⁴⁷

En segones núpcies es va casar amb Juan de Serveto, natural de Benasque, sense descendència.

5. Helena de Azcón y Bardaxí (Benasque, 10-II-1555),⁴⁸

6. Rafaela de Azcón y Bardaxí,

7. Petronila de Azcón y Bardaxí.

II. Cebrián de Azcón y Bardaxí (Liri, abans de 1568; Benabarre, 16-II-1598).⁴⁹ Senyor de Castarnés, nomenat procurador general del comtat de Ribagorça pel rei Felip II (1527-1598) en les seves lletres de 22-IV-1588 i 7-IX-1588,⁵⁰ tot i que els Azcón varen alinear-se amb Hernando de Aragón, duc de Villahermosa i comte de Ribagorça, en el seu enfrontament amb Felip II⁵¹. Apareix citat en uns capítols matrimonials, datats del 1588.⁵² L'any 1592 era lloctinent del justícia de Benasque.⁵³ Va signar capítols matrimonials el 7-VII-1581 a Pont de Suert, amb Mariana de Queralt y Soldevilla (traspassada vers 1630), filla de Joan de Queralt, natural de La Pobla de Segur i Senyor de dita vila, i Àngela María Soldevilla, nascuda a Montblanc. El 17-X-1581, Cebrián de Azcón y Mur i Cebrián de Azcón y Bardaxí, pare i fill i senyors de Castarnés i Escarré, atorgaren un rebut al seu cunyat Felipe de Queralt y Soldevilla, per una part del dot. Amb data del 5-IV-1588 instituí el benefici sota la advocació de Nostra Senyora de la Pietat i de la Gràcia de l'església parroquial de Sant Martí de Liri.⁵⁴

Mariana de Queralt testà el 10-XI-1630 davant Pedro González (*sic*) Larriba,⁵⁵ nomenant com a executors els seus fills Cipriano i Gerónimo de Azcón y Queralt, aquest últim veí de Taüll (Alta Ribagorça), i el seu gendre Joan de Erill, senyor de Fadas.⁵⁶

Aquest matrimoni tingué els següents fills:

1. Isabel Juana de Azcón y Queralt (1589; vers 1630), casada en primeres núpcies amb Pedro

46. [ADB] Llibre II de la parròquia de Sant Martí de Benasque, p.22v.

47. [ADB] Dispensa d'impediment per consanguinitat (llogall 2, 19-V-1578).

48. [ADB] Llibre I de la parròquia de Santa Maria de Benasque, p.151.

49. És qualificat de *quondam* en els capítols matrimonials del seu fill Juan Francisco de Azcón y Queralt i al testament de Mariana de Queralt es diu el lloc on va ser enterrat (copiat a l'expedient d'ingrés de Pedro José de Azcón y Mendoza); el Llibre I dels morts de la parròquia de Santa Maria de Benabarre (1566-1731), p.145 dona la data de la mort d'un Cebrián Azcón el 25-X-1619. Segons el Índex de Salazar y Castro, atorgà testament el 16-II-1598, i morí el mateix dia (M-159, ff190r-199r, n°59006). Pot haver-hi, doncs, alguns dubtes que siguin el mateix Cebrián de Azcón y Bardaxí, ja que al Memorial de Serveis es diu que morí quan Juan Francisco de Azcón y Queralt era petit, confirmant la data del testament.

50. [Biblioteca Universitat Sevilla, BUS] Historia de Aragón, Memoriales de Servicios, Tomo XXXX, (ca. 1646)

51. Hi ha un document datat l'any 1587 pel qual els Senyors de Conques, Antonio Bardaxí, de Castarnés, Cibrián de Azcón, de Ramastué, Juan de Bardaxí, de Villanova, Juan de Bardaxí, i Belenguer Cuguera de Benasque lliuren cent mil sous jaquesos al comte de Ribagorça per solucionar les seves urgències.

52. Notari Joan de Arpajón (Benasque) protocol notarial n°54-4, f54v, 16-I-1588.

53. Notari Joan de Arpajón (Benasque) protocol notarial n°62-6, f164r, 14-III-1592.

54. [ACL] Signatura O146, ff198v-200v (23-VI-1660).

55. En realitat Gonzalvo.

56. [AHN] Expedient d'ingrés de Pedro José de Azcón y Mendoza a l'Orde de Calatrava, f38v-39r.

El llinatge Azcón, senyors de Castarnés

de Bardaxí y Ximénez,⁵⁷ veí d'Aínsa (Sobrarbe) fill de Antonio de Bardaxí i Isabel Ximénez, senyors de Villanova i de les viles del Turbón, després de signar capítols matrimonials el 17-II-1600, aportant com a dot una casa amb finques a Villanova i el patronatge de l'església de Sant Pedro de Villanova de la vall de Sos, patronat que romandrà en el patrimoni Azcón. Pedro de Bardaxí y Ximénez deuria morir abans de l'any 1605, ja que en els capítols matrimonials atorgats entre el seu germà, Francisco de Bardaxí y Ximénez, i Juana Francisca Cuguera y de Azcón, el 14-II-1605, aquest ja apareix com hereu dels senyors de Villanova i les viles del Turbón. Isabel Juana de Azcón y Queralt casarà en segones núpcies el 26-V-1607 amb Sancho Abarca y Ena, fill de Lorenzo i Isabel, amb qui tindrà

1. Isabel (o Jerónima) Abarca y de Azcón, que professà al convent de Santa Clara.⁵⁸
2. Juan Francisco de Azcón y Queralt, del qual gràcies a l'expedient d'ingrés del seu germà Ramón Fernando de Azcón y Queralt sabem fou el primer fill mascle i que seguirà,
3. Gaspar de Azcón y Queralt que ingressà a l'Orde de Sant Joan de Malta (1606-1620),⁵⁹ comanador de Huesca, serví a Sicília i a la Reial Armada. Segons el memorial de serveis preparat per Jacinto de Azcón, morí a Sicília durant el seu servei.⁶⁰
4. Ramón Fernando de Azcón y Queralt (Liri, 20-IX-1595,⁶¹ padrins Gaspar Torrente de Villaller i Juana Riu de Ramastué), conegut com Fernando. L'any 1627 va ser nomenat lloctinent del Justícia de Aragó.⁶² Fou designat visitador de Mallorca pel rei però abans d'acabar la visita va rebre el càrrec de regent de Sardenya, on es va casar amb Teodora Carrillo de Albornoz y Artez Carroz (Càller, 1608), comtessa de Bonorva i neboda del marquès de Torralba, Miquel Comprat i Castellví. Aquest matrimoni es deuria celebrar amb anterioritat al 16-VI-1637, data en què li obriren un expedient per casar-se sense el permís reial.⁶³ Intervingué en el procés contra l'antic regent de la Corona d'Aragó, Francisco Vico.⁶⁴ Regent de la Cancelleria (1636-1639), formà part del Consell de S. M. en el col·lateral de Nàpols (1640), lloctinent de la Regia Cámara de la Sumaria (1643) i governador del Presidi de Nàpols. De la seva intervenció a la guerra de Catalunya contra França es conserven algunes missives al V duc de Segorbe⁶⁵ així com una col·lecció de lletres creuades amb el seu successor, el comte de Santa Coloma.⁶⁶ L'any 1646 ingressà a l'Orde de Santiago,⁶⁷
5. Cebrián de Azcón y Queralt (després del 1595; Zaragoza, 15-VI-1638). Sabem que va celebrar un casament a Benasque el 18-XI-1618.⁶⁸ El 18-I-1620 li fou arrendada la Casa de Azcón

57. Parent llunyà de Cristóbal de Bardaxí y Serveto, ambdòs descendents d'Antonio de Bardaxí i Catalina de Bardaxí.

58. Tal com es recull a les al·legacions del Dr. Calderón per Ramón Fernando de Azcón y Queralt.

59. Segons l'expedient d'ingrés del seu germà Ramón Fernando de Azcón y Queralt a l'Orde de Santiago.

60. B. CUARTERO y HUERTA, obra citada, M-159, f146. [Nº 58999]; M-159, f147. [Nº 59000]; M-159, f148. [Nº 59001]; M-159, f149. [Nº 59002]; M-159, f150 [Nº 59003].

61. Data estreta del expedient d'ingrés de Ramón Fernando de Azcón y Queralt a l'Orde de Santiago, f40v.

62. [Arxiu Corona Aragó, ACA] Correspondència entre Fernando Azcón i el comte de Santa Coloma: 09-VIII-1637 a 26-X-1640; Cartes del virrei comte de Santa Coloma.

63. [ACA] Lligall 0281, nº037 (1637).

64. [ACA] Lligall 1083, des del 28-II-1636 al 13-IV-1638.

65. Enrique de Aragón Folc de Cardona y Córdoba (Córdoba, 12-VIII-1588; Perpignan, 22-VII-1640) virrei de Catalunya entre els anys 1633 i 1638.

66. Dalmau de Queralt i Codina, mort a Barcelona el 7-VI-1640. [Arxiu Corona Aragó, ACA] Correspondència entre Fernando de Azcón y Queralt i el comte de Santa Coloma: 12-VII-1638 a 5-III-1640. (Cartes del virrey conde de Santa Coloma).

67. [AHN] OM-EXPEDIENTILLOS, nº2884 (1645) i OM-CABALLEROS_SANTIAGO, EXP.789 (1646).

68. [ADB] Llibre II de la parròquia de Santa Maria de Benasque, p.380.

de Liri pel seu germà Juan Francisco de Azcón y Queralt i la seva mare, Mariana de Queralt y Soldevilla, quan era beneficiat de la capellania de Nostra Senyora de la Pietat i de la Gràcia. Canonge de la seu de Zaragoza, Vicari General de Barbastro pel bisbe Alonso de Requesens y Fenollet entre els anys 1625 i 1633, quan visità la parròquia de Sant Sebastià de Castejón de Sos.⁶⁹ L'any 1634 era Vicari General de l'arquebisbe de València, fra Isidoro Aliaga (1612-1648). Designat bisbe de l'Alguer (Sardenya) el 7-IX-1637, va ser consagrat el 14-III-1638 per l'arquebisbe de Zaragoza, Pedro Apaolaza y Ramírez (1635-1643), auxiliat pel bisbe de Barbastro, Alonso Requesens y Fenollet, i el bisbe d'Albarracín, Vicente Domec (1637-1644). Morí a Zaragoza mentre feia una visita pastoral, abans de poder partir cap a Sardenya i després de fer testament el 14-VI-1638 davant el notari Gabriel Francisco Garcés, en el qual a més de fer diverses fundacions i obres pies, institueix com a hereu universal un dels seus nebots Pedro Jacinto o Gaspar de Azcón y Bardaxí, aleshores servint Itàlia, segons la decisió dels marmessors nomenats, Ana María, Gerónimo i Ramón Fernando de Azcón y Queralt.⁷⁰ Fou enterrat al convent dels Carmelites Descalços,

6. Ana María de Azcón y Queralt; el 22-VII-1639 nomenà procuradors Jacinto de Guardia y de Azcón i el seu germà Ramón Fernando de Azcón y Queralt per intervenir en els litigis per l'herència del seu germà Cebrián de Azcón y Queralt, bisbe de l'Alguer. Signà capítols matrimonials el 20-IV-1616 amb Juan de Eril y de Mur,⁷¹ Senyor de Fadas, fill de Francisco de Eril y Eril i María de Mur, vidu d'Isabel Esquerrer. D'aquesta unió va nèixer

6.1. Jusepa de Eril y de Azcón, que casarà amb el seu cosí germà Pedro Jacinto de Azcón y Bardaxí, matrimoni que no tindrà descendència. Jusepa de Eril y de Azcón deuria morir a començaments de l'any 1652,⁷² data del seu últim testament, en què nomenava hereu universal Pedro Jacinto de Azcón y Bardaxí i deixa llegats a diversos parents.

7. Adriana de Azcón y Queralt (Benabarre, 27-VII-1597;⁷³ segurament traspassada a finals de l'any 1653,⁷⁴ després de testar el 14-IX-1653), que casarà amb Francisco de Soldevilla (mort abans del 27-I-1652), tenint com a mínim⁷⁵

7.1. José Francisco de Soldevilla y de Azcón, segon marit de Ana María Sainz de Regatillo y de Azcón.⁷⁶ Hereu universal de la seva mare,

7.2. Mariana de Soldevilla y de Azcón,

7.3. Teresa de Soldevilla y de Azcón,

7.4. Isabel Ana de Soldevilla y de Azcón.

8. Gerónimo de Azcón y Queralt,⁷⁷ veí de Taüll i que amb data del 7-IV-1666 va cobrar part

69. [ADB] Llibre II de la parròquia de Santa Maria de Benasque, p.294v, visita datada el 4-VI-1629.

70. J.J. CHINER GIMENO, "Documentos de Daroca y su comunidad de aldeas en el Archivo del Reino de Valencia", *Xiloca* n°14, (1994), pp.29-49, p.44: ARV Manaments i Empares, año 1638, libro 4, mamó 37, ff 5v-12v. Podria ser el receptor de un cens atorgat per la vila de Benasque de sis mil sous a pagar el dia de Sant Lluç (*Lucero de Benasque*, p.140).

71. [ADB] Dispensa d'impediment per quart grau de consanguinitat (lligall n°13, 28-III-1616), ja que Juan de Eril i Ana Maria de Azcón descendeixen de dos germans Bardaxí, Berenguer i Ana. Existeix un rebut, amb data 16-XI-1618, atorgat per Juan de Erill a favor de Mariana de Queralt i Juan Francisco de Azcón y Queralt per la dot de Ana María de Azcón y Queralt.

72. [ACL] Signatures O138, ff8r-14r (9-I-1652); O138, f29v (27-I-1652); O139, f387v (8-IX-1653) i ff454v-465r, (10-XII-1653), i O143, ff124v-121v (12-XI-1657).

73. Llibre I de naixements de la parròquia de Santa Maria de Benabarre (1522-1611), p.157v.

74. [ACL] Signatura O138 f29v, testament citat a Signatura O143, f126 (12-XI-1657).

75. [ACL] Signatura O138, f29v.

76. [ADB] Dispensa d'impediment per consanguinitat, (lligall 25, 21-VIII-1646, per segon i tercer grau).

77. Esmentat al testament de Mariana de Queralt; un Geroni Ascon es esmentat l'any 1639 als manuscrits de

El llinatge Azcón, senyors de Castarnés

del dot aportat per Mónica Agustín y Quintana, que havia comprat a Alfonso de Azcón y Quintana.⁷⁸ Casat amb Isabel Juana Agnés,⁷⁹ foren pares, com a mínim, de

8.1. Cipriano de Azcón y Agnés,

8.2. Josefa de Azcón y Agnés, casada en primeres núpcies amb Dimas Macià, natural de Tàlarn (Pallars Jussà), i en segones núpcies amb Tomás de Mirabet y Carpi, natural de Albelda (la Llitera) i fill de Juan de Mirabet i María Juana Carpi, signant capítols matrimonials el 20-XII-1660 ja casats.⁸⁰

III. Juan Francisco de Azcón y Queralt (vers 1590; Benabarre, 3-IX-1621,81 figura 2), procurador general del comtat de Ribagorça, senyor de Castarnés,⁸² l'any 1610 aconseguí la infanzonía⁸³. Va signar capítols matrimonials el 28-IX-1612 davant el notari Joan de Arpayón⁸⁴ a Benasque amb Isabel de Bardaxí y Serveto (Benasque, 27-I-157785, padrins mossèn Juan de Azcón, rector de Castarnés, i Isabel,⁸⁶ senyora de Castarnés; 28-XII-1622)⁸⁷ filla de Antonio de Bardaxí i Isabel Serveto. Com a procurador general del comtat de Ribagorça, Juan Francisco de Azcón y Queralt va instal·lar-se a Benabarre abans de l'any 1604. Coneixem un pregó de Juan Francisco de Azcón y Queralt del dia 23-VIII-1605 on s'ofereix una recompensa de dos-cents escuts a canvi d'informació sobre un delictes.⁸⁸ Nomenà el 24-VII-1609 el seu germà Cebrián de Azcón y Queralt com a capellà del benifet de Nostra Senyora de la Pietat i de la Gràcia de l'església parroquial de Liri. Rebé el 21-III-1618 el nomenament de procurador del seu germà Cebrián de Azcón y Queralt. Juan Francisco de Azcón y Queralt va testar l'any 1621 davant el notari Pedro de Mongay, de Benabarre,⁸⁹ designant la seva esposa, Isabel de Bardaxí y Serveto, com usufructuària dels seus béns i deixava una legítima als seus fills. Designà tutors dels seus fills i curadors de les seves possessions, els seus germans Cebrián de Azcón y Queralt, prevere, Gaspar Azcón y Queralt, cavaller de l'Orde de San Juan, també responsable de pagar i dotar a les seves filles Mariana i Isabel Ana, la seva mare Mariana de Queralt y Soldevilla, Isabel de Bardaxí y Serveto i el seu cunyat Cristóbal de Bardaxí y Serveto. No designava hereu universal. Finalment, disposava que fos enterrat a capella de Sant Jacint del convent de les monges dominiques de Benabarre. És el primer Azcón que apareix associat als dominis territorials d'Iran i Mirabet, encara que desconeixem com arribaren al seu poder.

Laspaules (o Les Paüls, Ribagorça) que possiblement sigui el nostre Gerónimo de Azcón y Queralt (QUINTANA, A., "Els manuscrits del consell de Les Paüls (1637-1667)", *Alazet* (2005), pp.267-447, p.272).

78. [ACL] Signatura O152, ff70-71v.

79. Matrimoni segons els capítols matrimonials de la seva filla Josefa de Azcón y Agnés amb Tomás Mirabet y Carpi.

80. [ACL] Signatura O146 ff330r-337r.

81. Llibre I dels morts de la parròquia de Santa Maria de Benabarre (1566-1731), p.147.

82. Va arrendar unes terres del lloc de Liri a Guillem Vegue (1610).

83. El 19-I-1610 a Zaragoza: Firma de infanzonía a favor de Pedro, de Cipriano, de Jerónimo, de Juan, de Francisco y de Fernando de Azcón, vecinos de Benabarre. Firma de Juan de Canales, lugarteniente del Justicia Mayor; M-159, fº 156 a 172 [Nº 59004].

84. Protocol notarial nº76-20, p.107v-119r, 28-IX-1628; adverament, protocol notarial nº76-21, p.120v-121r, 5-X-1628; segons l'expedient d'ingrés de Pedro José de Azcón y Mendoza la data dels capítols matrimonials seria l'any 1612.

85. Segons consta al expedient d'ingrés del seu nét José de Azcón y Mendoza a l'Orde de Calatrava.

86. Isabel de Bardaxí y de Angulo.

87. [ADB] Llibre II de la parròquia de Sant Martí de Benasque, sense foliar, Isabel Bardaxí y Serveto, viuda *relict*a de Juan Francisco Azcón y Queralt.

88. M. GÓMEZ de VALENZUELA, *La vida de los Concejos aragoneses a través de sus escrituras notariales (1442-1775)* (Zaragoza, 2009), notario Esteban Ricos, ff46v-49r, (Zaragoza, 2009), pp.289-290.

89. [AHN] Expedient d'ingrés a l'Orde de Calatrava de Pedro José de Azcón y Mendoza, f52r.

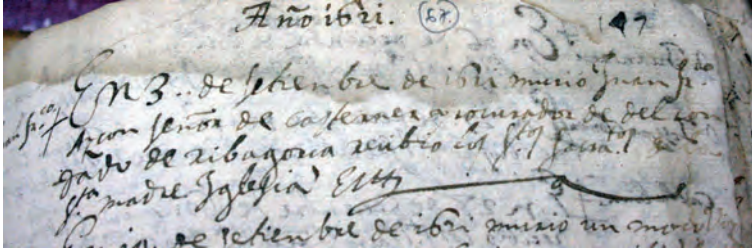

Figura 1.- Reproducció de l'apunt de la mort Juan Francisco de Azcón y Queral: "En 3 de Setiembre de 1621 Juan Frcó Azcon señor de Casterner procurador de Ribagorza recibio los Sto. Sacramentos." (Parròquia de Benabarre, fotografia G. Rubió).

Fills d'aquest matrimoni foren⁹⁰

1. Ángela Margarita de Azcón y Bardaxí (Benabarre, 30-XII-1604),
2. Isabel Ana Jacinta de Azcón y Bardaxí (Benabarre, 18-IV-1607; 01-II-1648)⁹¹, que ingressà el 6-III-1619 a l'Orde del Gran Priorat de Sant Joan de Jerusalem de l'Alguaire,
3. Jerónima de Azcón y Bardaxí (Benabarre, 23-IX-1608),
4. Elena de Azcón y Bardaxí (Benabarre, 12-XI-1609; Benasque, 11-IX-1632), que casarà en primeres núpces el 2-I-1628, a Benasque, amb Pedro Sainz de Regatillo y Pedrón,⁹² fill de Pedro Sainz de Regatillo, Justicia de Benasque, i Margalida Pedrón y Fondevila (vídua de Cipriano de Azcón y Amat, de la línia de Benasque i Anciles).⁹³ En segones núpces, Elena de Azcón y Bardaxí casà amb Pedro de Puértolas y Serveto, vers el mars de 1632,⁹⁴ matrimoni del que no consta descendència.

Del primer matrimoni fou filla

- 4.1. Ana María Sainz de Regatillo y de Azcón, hereva universal del seu pare per testament de 10-IX-1629, que casarà tres vegades, primer amb Pedro Antonio Luis Pallás, natural de Castanesa, en segones núpces, vers 1646, amb José Francisco de Soldevilla y de Azcón i el 1650, es casarà per tercera vegada amb Toribio Español y Bardaxí, de Casa Español de Alins.⁹⁵ Va fer testament el 25-III-1665.
5. Juana Jerónima de Azcón y Bardaxí (Benabarre, 7-V-1611),
6. Francisca de Azcón y Bardaxí (Benabarre, 5-X-1612), que professà al monestir de l'Orde del Gran Priorat de Sant Joan de Jerusalem de l'Alguaire,
7. Pedro Jacinto de Azcón y Bardaxí, que continuarà, nomenat a la documentació Jacinto,

90. Llibre I de naixements de la parròquia de Santa Maria de Benabarre (Ángela Margarita, p.89; Isabel Ana Jacinta, p.104; Jerónima, p.111v; Elena, p.118; Juana Jacinta, p.128) i Llibre II de naixements de dita parròquia (Francisca, p.7v; Juan Francisco Nicolás, p.21).

91. Data del dipòsit del seu cadàver a l'església de Sant Martí de Liri pel seu germà Pedro Jacinto de Azcón y Bardaxí, [ACL] Signatura O134, ff17v-18r (1-II-1648).

92. [ADB] Llibre II de la parròquia de Sant Martí de Benasque, sense foliar. Va morir el 11-IX-1632, a Benasque, després de fer testament.

93. Cipriano de Azcón y Amat (Benasque, 13-II-1557; 3-IV-1593), fill del esmentat Juan de Azcón.

94. [ADB] Dispensa d'impediment per tercer i quart grau de consanguinitat, (lligall 20, 5-III-1632); Pedro de Puértolas era fill de Ana Serveto cosina d'Isabel Serveto, àvia d'Elena de Azcón y Bardaxí.

95. Nucli pertanyent a Laspaules. [ADB] Dispenses d'impediment per consanguinitat, (lligall 25, 21-VIII-1646, per segon i tercer grau; lligall 26, ja esmentada a la nota 67, 22-II-1650; per segon i tercer grau de consanguinitat); val la pena destacar que en el segon cas, la informació aportada sobre l'ascendència és errònia: les germanes Bardaxí haurien de ser Isabel i Francisca Bardaxí y Serveto, en comptes de Bardaxí y Angulo.

El llinatge Azcón, senyors de Castarnés

8. Gaspar de Azcón y Bardaxí, cavaller de Calatrava,⁹⁶ pel que Jacinto de Azcón intentà aconseguir el nomenament com a Procurador General del comtat de Ribagorça,⁹⁷
9. Josefa de Azcón y Bardaxí que casarà amb Pedro José Riu y de Guardia (que morí abans del 14-X-1657), fill de Tomás i Elena, natural de Ramastué i hereu de la Casa Riu de Ramastué. Signaren capítols matrimonials el 14-IX-1627.⁹⁸ Pares d'aquests sis fills⁹⁹
 - 9.1 Isabel Ana Riu y de Azcón (Benasque, 10-VII-1633), foren els seus padrins Cristóbal de Bardaxí y Serveto i Isabel Sullà i Sullà, ja vídua,
 - 9.2. Gerónima Riu y de Azcón (Benasque, 30-XI-1641),
 - 9.3. Jacinto Riu y de Azcón, nascut a Ramastué, que maridarà amb Mariana Cuguera y Riu (Castejón de Sos, 26-I-1645) el 1665, pares de
 - 9.3.1. Teresa Riu y Cuguera, nascuda a Ramastué, casada el 6-XI-1686 amb Antonio Francés y Pallas, natural de Castanesa tenint a
 - 9.3.1.1. María Francés y Riu, futura muller de Pedro Antonio de Azcón y de Mur, descendent de Juan de Azcón, veí de Benasque i coetani de Cebrián de Azcón y Mur (mitjans del segle XVI).
- 9.4. Fernando Riu y de Azcón,
- 9.5. Juan Francisco Riu y de Azcón,
- 9.6. Eulalia Riu y de Azcón (finada el 25-VII-1727), priora del monestir de l'Orde del Gran Priorat de Sant Joan de Jerusalem de l'Alguaire entre els anys 29-XII-1719 i 25-VII-1727,
- 9.7. Mossèn Pedro José Riu y de Azcón (1648-1737), que rescatà un censal sobre la Casa Riu de Ramastué. L'any 1693 fundà, juntament amb Miguel Larriba y de Azcón i d'altres, la confraria de Sant Francesc Xavier de Benasque. Fou apoderat de Pedro José de Azcón y Mendoza i de José de Azcón y Oliver de Boteller l'any 1706.¹⁰⁰ Vicari de San Pedro de Villanova de la vall de Sos i beneficiat de l'església de Santa María de Benasque,
- 9.8. Elena Riu y de Azcón,¹⁰¹ qui atorgà capítols matrimonials amb Antonio Francés y Franti, fill d'Antonio i Isabel i vidu de Teresa Pallás, el 29-II-1661; en segones núpcies es va casar amb Juan Francisco Navarri amb qui signà capítols matrimonials el 29-XI-1662.
10. Mariana de Azcón y Bardaxí, que també professà al monestir de l'Orde sel Gran Priorat de Sant Joan de Jerusalem de l'Alguaire,
11. Juan Francisco Nicolás de Azcón y Bardaxí (Benabarre, 5-VI-1615).

96. MONER, ob. cit., p.84.

97. [ACL] Signatura O134, ff235v-238r (12-XI-1648).

98. [ACL] Signatura O143, f152v.

99. [ADB] Llibre I de la parròquia de Santa Maria de Benasque, p.s.f. (Isabel Ana) i p.27 (Gerónima).

100. *Lucero de Benasque*, pp.142-143. També [Arxiu Històric Protocols Barcelona, AHPB] Notari Rafael Albià, Llibre LXVIII, ff67v-68v (5-II-1706).

101. [ACL] Signatura O148, ff352v-362v. *Raíces del Alto Aragón* nº4 (2006) p.227.

IV. Pedro Jacinto de Azcón y Bardaxí (Benabarre, 12-IV-1614, figura 3; Seròs (Segrià), 30-XII-1672, figura 4).¹⁰² Senyor de Castarnés i Escarré, dominis del que prengué possessió el 15-IX-1639 representat pel seu oncle Cipriano de Azcón y Queralt, de Mirabet i Iran, dels que prengué possessió el 29-IV-1653 i el 2-V-1653, respectivament.¹⁰³ També fou senyor territorial, durant un curt període, del domini de Fadas.¹⁰⁴

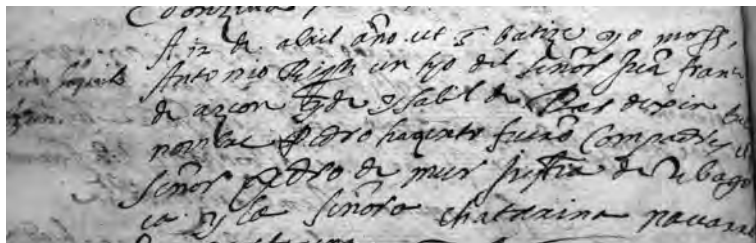

Figura 2.- Reproducció de la entrada del naixement de Pedro Jacinto de Azcón y Bardaxí: “A 12 de Abril del año batice yo mossen Antonio un hijo del Señor Juan Francisco de Azcón y de Isabel Bardaxin de nombre Pedro Hyacinto fueron compadres el Señor Pedro de Mur Justicia de Aragón y la señora Chaterina Navarro”. (Parròquia de Benabarre, fotografia G. Rubió).

Va servir Milà entre els anys 1636 i 1640. Fou nomenat Mestre de Camp del comtat de Ribagorça el 1642 i va participar activament a la revolta dels Segadors al costat de les tropes monàrquiques. Pedro Jacinto de Azcón y Bardaxí es va casar en primeres núpcies amb la seva cosina germana Jusepa de Eril y de Azcón vers finals de l'any 1642 o principis de 1643,¹⁰⁵ filla de Juan de Eril y de Mur i Ana María de Azcón y Queralt, matrimoni que no deixà descendència. Va fer redactar un memorial dels serveis dels Azcón a la monarquia, possiblement després de la mort de Fernando de Azcón. En segones núpcies va casar-se vers l'any 1653, basant-nos en la data de naixement de Pedro José de Azcón y Mendoza, amb Dorotea de Mendoza y Queralt (Balaguer, 1-III-1616)¹⁰⁶ filla d'Onofre de Mendoza (Balaguer, 7-XI-1574¹⁰⁷) i Dorotea de Queralt i Erill (traspassada 6-XI-1642),¹⁰⁸ que va aportar el domini sobre Camporrells al patrimoni dels Azcón¹⁰⁹ i que el 8-I-1655 va comprar la Casa, terme i quadra de Arro.¹¹⁰ Aquell mateix any traslladà la

102. Llibre II de naixements de la parròquia de Santa Maria de Benabarre (1612-1670), p.24v. [Arxiu Diocesà Lleida, ADL] Llibre I d'Òbits de la parròquia de Nostra Senyora de la Nativitat de Seròs, p.238. Per una breu biografia, consultar G. RUBIÓ BADIA, “Pedro Jacinto de Azcón y Bardaxí, Señor territorial de Castarnés, Escarré, Mirabet e Iran; Capitán de Caballos y Maestre de Campo. Breve apunte biográfico”, *Hidalguia*, en premsa.

103. [ACL] Signatures O139, ff82v-88v i 106r-107v.

104. [ACL] Signatura O137, ff371v-374v, segons conveni recollit a Signatura O137, ff290r-296v.

105. [ADB] Dispensa d'impediment per segon grau de consanguinitat (lligall n°24, 10-XII-1642), ja que són cosins germans.

106. [AHN] Expedient d'ingrés de Pedro José de Azcón y Mendoza a l'Orde de Calatrava, f104v.

107. [AHN] Expedient d'ingrés de Pedro José de Azcón y Mendoza a l'Orde de Calatrava, ff104v-105r, fill d'Amador de Mendoza, padrins Gerónim Ascon i Petronila de Muñoz.

108. Data de la mort treta de: *Evidencia Jurídica de la Real Sentencia publicada a los 16 de Noviembre 1696 que obtuvo el Noble D. Francisco de Palau y de Toralla en el pleyto contra D. Joseph Azcón y Mendoza Cavallero del Orden y Milicia de Calatrava. A relación del Nob. D. Buenaventura de Tristany Cavallero del Orden de Montesa etc. y Senador meritísimo*; D. Vitoriano de Valda y Dr. Francisco Ameller. Barcelona, Abril 1697.

109. Nucli pertanyent al municipi de Albesa (Segrià); Joan Coromines diu que derivaria de “campus burrellos”, camps vermells, *Onomasticon Cataloniae*, volum III, pp.224-226. [ACA] Processos Moderns: Signatura (1745) N1H, Signatura (1774) N1O i Signatura (1777) N1V. [AHPB] Notari Josep Bonaventura Fontana, ff336r-341r (13-VII-1772).

110. Actualment, Casa d'Arro, nucli pertanyent a Montanuy, situat al sud d'aquest municipi Montanuy i a l'est

El llinatge Azcón, senyors de Castarnés

seva residència a Castarnés i començà a vendre la major part del patrimoni Azcón a la vall de Benasque.¹¹¹ Des de l'any 1661 fou governador dels dominis del marquès d'Aitona, i traslladà la seva residència a Seròs (Segrià), on morí. Coneixem dos testaments de Jacinto de Azcón, el primer datat el 17-XII-1660 i el segon el 12-III-1664.¹¹² En aquests testaments Jacinto de Azcón instituí un *mayorazgo* i designà la seva muller usufructuària de tots els seus béns i el seu fill, José de Azcón y Mendoza, com el seu hereu universal. Del segon matrimoni engendrà

1. Pedro José de Azcón y Mendoza, que segueix,
2. Inés de Azcón y Mendoza, nascuda entre els anys 1660 i 1664.

Jacinto de Azcón tingué aquest fill natural, reconegut als seus testaments i del que no tenim més dades,

3. Fernando Azcón.

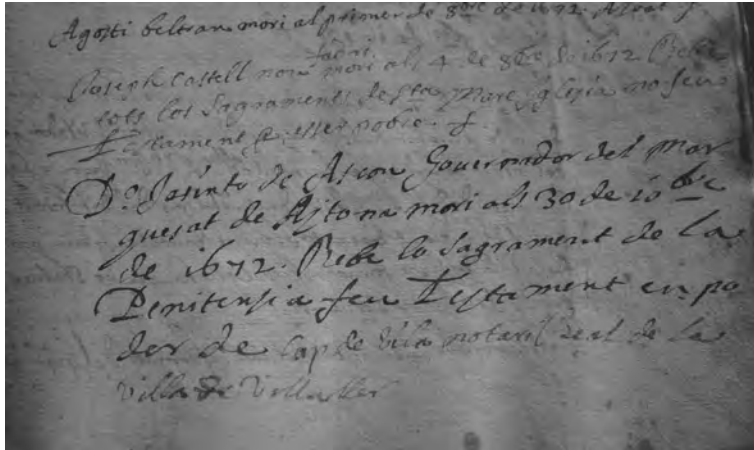

Figura 3.- Reproducció de l'apunt de la mort de Pedro Jacinto de Azcón y Bardaxí: "D^o Jacinto de Azcón Governador del Marquesat de Aytona mori als 30 de 10bre de 1672. Rebe lo Sagrament de la Penitencia feu testament en poder de Capdevila notari real de la villa de Villaller". (Parròquia de Seròs, fotografia G. Rubió).

V. Pedro José de Azcón y Mendoza (Castarnés, 9-IV-1654, figura 5; Lleida, 13-XI-1706).¹¹³ Va casar-se amb Juana Francisca Oliver de Boteller y Puig de Pasqües i de Marzà, filla de Gregori Oliver de Boteller i Jordà i Cecília Puig de Pasqües i de Marzà.¹¹⁴

de Castarnés.

111. [ACL] Signatura O139, ff266r-275r. Va vendre cinquanta-tres propietats per valor de trenta-sis mil sous jaquesos.

112. [ACL] Signatures O146, ff323v-329r, i O150, ff31v-42r, respectivament.

113. [AHN] Expedient d'ingrés de Pedro José de Azcón y Mendoza a l'Orde de Calatrava, expedient n°211 (1670). [ADL] Llibre III d'Òbits de la parròquia de Sant Joan de Lleida, p.179.

114. El cognom varia entre Oliver de Botaller (Boteller, Botiller) i Botaller de Oliver, originaris de Tortosa. La família Puig de Pasqües eren cavallers de la vila de Morvedre (Camp de Morvedre, València).

Figura 4.- Reproducció del naixement de Pedro José de Azcón y Mendoza (AHN, Expedient d'ingrés a l'Orde de Calatrava): Text subratllat: "Als denou de Abril de milsiscents cinquantaquatre fons batejat un fill de D. Jacinto de Azcón y de sa muller D. Dorotea Mendoza habitants en Castner, posarenli nom Pere Joseph fons padri Sebastia Sierco e Castaner y Padrina Magdalena Marti de la ciutat de Balaguer - per mi Mossen Jaume Berga Rector de Castaner".

El 29-XI-1662 apareix acompanyant el seu pare en els capítols matrimonials concertats entre Elena Riu y de Azcón i Juan Francisco Navarri, per part d'Elena Riu.¹¹⁵ Ingressà a l'Orde de Calatrava l'any 1670.¹¹⁶ L'any 1674 estava domiciliat a Lleida¹¹⁷ i amb data del 17-IX-1674 nomenà Jacinto Riu y de Azcón com el seu procurador. Aquest any signava ja com a senyor de Camporrells. El 5-VI-1676 va nomenar el llicenciat mossèn Pedro Riu y de Azcón com a vicari de l'església de San Pedro de Villanova de la vall de Sos. Va vendre el 31-VIII-1672 el domini d'Iran a Jose del Valle, Senyor de Barruera, en acte testificat pel notari Bernardo Abella y de Azcón,¹¹⁸ notari públic de Vilaller, actuant en qualitat d'hereu universal de Pedro Jacinto de Azcón y Bardaxí i apoderat de la seva mare Dorotea de Mendoza y Queralt, poders atorgats pel notari de Tortosa Pedro Marida.¹¹⁹ Coneixem diversos atorgaments de poders per part de José de Azcón y Mendoza, procedents de l'Arxiu Històric de Lleida, dels que en destaquem els següents: el 19-III-1681 Pedro José de Azcón y Mendoza, juntament amb la seva esposa Francisca de Oliver de Boteller y Puig de Pasqües, atorgaren poders a Juan Oliver de Boteller, cunyat i germà respectivament i prevere de la catedral de Tortosa a qui tornaren a donar poders el 1-II-1692 i el 17-II-1698.¹²⁰ Amb data del 6-V-1693 atorgà poders a Pedro del Riu y de Azcón i a Miguel Larriba y de Azcón, els dos de Benasque.¹²¹ José de Azcón y Mendoza atorgà poders el 4-I-1696 al seu fill, José Buenaventura de Azcón y Oliver de Boteller, per nomenar com substitut del finat Pedro Pallarés a Jerónimo Porcella pel benifet sota l'advocació de María la Egipcíaca de l'església parroquial de Sant Joan de Lleida.¹²² Va atorgar poders el 11-VII-1697 altra vegada

115. [ACL] Signatura O148, ff352v-362v.

116. [AHN] Pedro José de Azcón y Mendoza: OM-EXPEDIENTILLOS, N.10875 i expedient d'ingrés de Pedro José de Azcón y Mendoza a l'Orde de Calatrava, n°211, ambdós datats l'any 1670.

117. Nomenament de Jacinto Riu (segurament Jacinto Riu y de Azcón), domiciliat a Benasque, com a procurador de Pedro José de Azcón y Mendoza, datat el 17-IX-1674.

118. Del que ignorem la relació amb els Azcón.

119. [Arxiu Històric Protocols Tarragona, AHPT] Pedro Marida, notari de Tortosa entre els anys 1639 i 1687. Examinats els llibres d'aquest notari no he trobat els poders citats. S'ha de dir que falten els llibres corresponents al decenni de 1670-1679.

120. [AHL] Notari Josep Monhereu, Llibre 1681, ff54v-55v; Llibre 1692, ff57r-58r; Llibre 1697, ff322v-323r.

121. [AHL] Notari Josep Gordà, Llibre 1693-1696, f321v.

122. [AHL] Notari Josep Monhereu, Llibre 1696, ff14r-14v.

El llinatge Azcón, senyors de Castarnés

al reverent Pedro del Riu y de Azcón.¹²³ Obtingué la declaració de noble antic el 13-I-1702. Habilitat per les Corts Generals pel rei Felip V. Hereu de la seva tia, Agnès de Mendoza y Queralt vídua de Raimon de Palau, a través de la seva mare Dorotea de Mendoza y Queralt, de diferents censals per valor de quatre mil tres-cents lliures que la seva tia havia rebut com a satisfacció del dot, segons concòrdia amb els seus cunyats, Francesc i Alexandre de Palau, signada el 1-VII-1654 davant el notari de Lleida Antonio Flor. Tanmateix, va haver de fer front a un plet instat per Francesc de Palau on es demanava la nul·litat d'aquell acord, plet que acabà amb una sentència contrària a José de Azcón y Mendoza, dictada el 16-XI-1696.¹²⁴ El 2-III-1707 va acceptar la renúncia de Joan Palau i va proposar a Atanasi de Àger y de Azcón pel benifit sota les advocacions de Sant Bernabé i la Beatíssima Mare de Déu, de la seu de Lleida.¹²⁵ José de Azcón y Mendoza testà davant el notari de Lleida Joan Llorens i Solà.¹²⁶ En el moment de la seva mort era governador de la plaça i castell de Lleida.

El 25-IV-1708 Francisca Oliver de Boteller y Puig de Pasqües va demanar a José Luçà d'Albelda, José Jordana de la Pobla de Segur i Pere Casellas de Barcelona que fessin constar si Jacinto de Azcón y Bardaxí, el dia de la seva mort, era senyor útil i propietari dels llocs de Castarnés, Escarré, Mirabet, Fadas (que no havia passat a José de Azcón y Mendoza), Arro, Iran i Camporrells, els quals posseï durant la seva vida natural i que així fou públicament tingut, i si José de Azcón y Mendoza tingué i posseï dits llocs durant la seva vida natural i així fou tingut; semblantment van fer constar com l'heretat i béns del dit Jacinto de Azcón y Bardaxí estaven subjectes a un vincle real i perpetu als seus descendents. Els tres van afirmar que així era davant Pere Olzina, escrivà del notari Rafael Albià.¹²⁷ Amb data del 27-IX-1708 atorgà poders a Mateu Güell que ja ho havia sigut de José de Azcón y Mendoza, juntament amb el seu fill José de Azcón y Oliver de Boteller.¹²⁸

Aquest matrimoni deixà els següents fills

1. José Buenaventura de Azcón y Oliver de Boteller, que continuarà,
2. Miguel Gerónimo de Azcón y Oliver de Boteller, nascut a Taüll, noble, fou habilitat pel braç militar per les Corts de 1705.

VI. José Buenaventura de Azcón y Oliver de Boteller (finat a Lleida, 1-III-1731). Prengué possessió de Camporrells el 1-XII-1706. Es va casar amb María Teresa de Potau y de Ferran (traspassada a Castarnés el 24-IX-1729), filla de Cristòfol Potau i Oller i María Josepa Ferran i germana gran del primer marquès de Vallcabra, Josep Faust de Potau i de Ferran, títol creat el 24-I-1709, amb la que signà capítols matrimonials davant el notari Rafael Albià, de Barcelona, el 2-II-1701.¹²⁹ Segons uns poders atorgats a Pedro del Riu y de Azcón que havia actuat com apoderat del seu pare, amb data del 5-II-1706, estava domiciliat a Barcelona i a Lleida.¹³⁰ Sabem que participà en la guerra de Successió defensant Lleida del setge pels borbònics i també a la expedició de 1705 del príncep Enric de Hessen-Darmstadt per auxiliar Barcelona.¹³¹ Habilitat per les

123. [AHL] Notari Josep Monhereu,

124. *Evidencia Jurídica de la Real Sentencia publicada a los 16 de Noviembre 1696 que obtuvo el Noble D, Francisco de Palau y de Toralla en el pleyto contra D. Joseph Azcón y Mendoza Cavallero del Orden y Milicia de Calatrava. A relación del Nob. D. Buenaventura de Tristany Cavallero del Orden de Montesa etc. y Senador meritisimo*; D. Vitoriano de Valda y Dr. Francisco Ameller (19-IV-1697).

125. [AHL] Notari Josep Bealdú, Llibre 1706-1707, ff54v-55v, i del que ignorem la relació amb els Azcón.

126. Al AHL únicament es conserva un llibre d'aquest notari que no aporta cap informació.

127. [AHPB] Notari Rafael Albià, Llibre LXXI, ff166r-167v.

128. [AHPB] Notari Rafael Albià, Llibre LXXI, ff408r-408v.

129. [AHPB] Notari Rafael Albià, Llibre III de capítols matrimonials (1692-1701), ff293r-301v.

130. [AHPB] Notari Rafael Albià, Llibre LXVIII, ff67v-68v (5-II-1706).

131. FELIU de la PEÑA, N., *Anales de Cataluña*, Llibre XXIII, capítol IV, p.558 (1709). Germà de Jorge de Hessen-Darmstat, últim virrei de Carlos II a Catalunya.

Corts de Catalunya pel braç militar els anys 1701 i 1705. José de Azcón y Oliver de Boteller conjuntament amb la seva mare Francisca Oliver de Boteller y Puig de Pasqües, el primer en qualitat d'hereu universal de José de Azcón y Mendoza i la segona com la seva vídua, nomenaren el 29-XI-1706 com apoderat a José Navarro, veí de Castarnés;¹³² Francisca de Oliver de Boteller y Puig de Pasqües nomenà el mateix dia José de Azcón y Oliver de Boteller com el seu apoderat.¹³³ El notari Buenaventura Berga aixecà acta el 1-III-1731 del dipòsit del seu cadàver al convent dels Carmelites Descalços de Lleida.¹³⁴ Fills d'aquest matrimoni són

1. Carlos Antonio de Azcón y Potau, que seguirà,
2. José de Azcón y Potau, alferes del Regiment de Granaders Eisenbach (?), que actuà com a procurador del seu germà en diversos plets amb el fiscal del patrimoni,
3. Pedro de Azcón y Potau, cellerer del monestir de Sant Pere de Rodes l'any 1756 i promogut a obrer de mateix el 26-IX-1767,¹³⁵ participà als capítols generals de l'Orde dels benedictins celebrats l'any 1753, maig de 1754 en el que fou escollit procurador general, el maig de 1756, de 1759 i de 1767.
4. Mariano de Azcón y Potau, prevere beneficiat del benifet sota l'advocació de la Beatíssima Mare de Déu de la Catedral de Lleida, a proposta del seu germà Carlos Antonio de Azcón y Potau.¹³⁶

VII. Carlos Antonio de Azcón y Potau (Barcelona, 16-VI-1706, figura 6; 6-VIII-1787), V comte de Valcabra (1781-1787), de qui ens ha arribat un retrat contemporani.¹³⁷

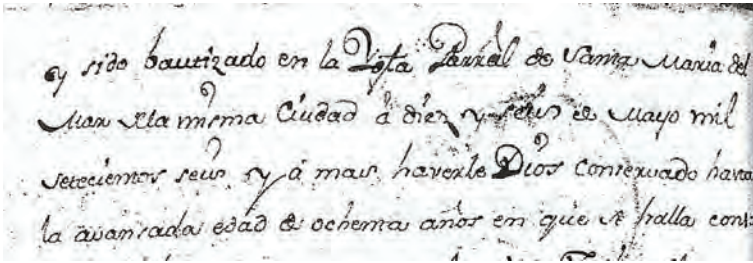

Figura 5.- Declaració de Carlos Antonio de Azcón y Potau sobre el seu naixement (AHPH).

Carlos Antonio de Azcón y Potau prengué possessió del domini de Camporells, representat per poders atorgats el 2-III-1731, per Francisco Buil y Francés, Senyor de Cierco, i Bernardo Abella y de Azcón, de

132. [AHL] Notari Josep Monhereu, Llibre 1706-1707, ff168r-169v.

133. [AHL] Notari Josep Monhereu, Llibre 1706-1707, ff169v-170r.

134. [AHL] Notari Bonaventura Berga, Llibre 1729-1737, ff63v-64r (1-III-1731).

135. E. ZARAGOZA i PASCUAL, *Història de la congregació benedictina claustral tarraconense i cesaraugustana (1215-1835)*, (Montserrat, 2004), p.214. Veure també A. CARRASCO RODRÍGUEZ, *El Real Patronato en la Corona de Aragón* (Alicante, 1997), p.117.

136. [AHPB] Notari Josep Francesc Fontana, Llibre XLIV, ff36v-37r (31-I-1749).

137. Batejat a la parròquia de Santa Maria del Mar, vegis notari Ignasi Plana i Fontana, Llibre XIII, ff419-430v, amb data 31-X-1786, concretament f419v: La consulta del fons de dita parròquia conservat al Arxiu Diocesà de Barcelona no ha aportat cap dada. F. QUÍLEZ, "Una obra inèdita de Manuel Tramulles: el retrat de Carlos Antonio de Azcón Potay (sic)", *Butlletí del Museu Nacional d'Art de Catalunya*, Nº 2, (1994), p.185-199: La identitat del retratat figura en un cartell que ocupa la part baixa de la representació *El Egregio Sr. D. Carlos Antonio de Azcón y Potay (sic), Oliver y de Mendoza, Conde de Valcabra y de la Nobilissima Familia de Azcón el Primero, Sr. de Camporell, Castaner, Mirabet. Murió en Barcelona el 6 de Agosto de 1787 de edad 82 años, dos meses y 23 días.*

Vilaller.¹³⁸ Va vendre el domini d'Arro l'any 1741. Signà capítols matrimonials el 11-V-1749 amb la seva futura esposa María Concepció Magarola y Clariana (finada el 3-II-1789 a Barcelona).¹³⁹ Va incorporar els patrimonis dels Potau i el dels Oliver de Boteller al patrimoni dels Azcón, el primer gràcies al conveni signat amb el seu cosí Pau Ignasi Potau i Dalmases, qui considerava Carlos de Azcón com el immediat i obligat successor al patrimoni Potau,¹⁴⁰ i en el segon cas mitjançant diversos plets amb d'altres hereus dels Oliver de Boteller, després d'establir els seus drets com a únic successor.¹⁴¹ Testà definitivament el 25-IV-1786. Un mes després, el 25-V-1786, va fer un codicil afegint el seu futur gendre, Julián de Altarriba y de Calasanz.¹⁴² En aquest testament dividia l'herència entre el patrimoni Azcón, que llegava a Antonio de Azcón y Cornel,¹⁴³ i els altres patrimonis que llegava a la seva primogènita María Josefa de Azcón y Magarola. Tot i aquestes disposicions, el patrimoni Azcón romangué en mans de la seva hereva, possiblement per que Carlos Antonio de Azcón y Potau va fer herència i donació universal de totes les seves possessions a la seva filla, segons els capítols matrimonials atorgats amb Ramón Francisco de Copons de la Manresana y Despujol.¹⁴⁴ María Concepció Magarola y Clariana va entregar el seu últim testament al notari José Buenaventura Fontana el 30-X-1787.¹⁴⁵

Filles d'aquest matrimoni foren

1. María Josefa de Azcón y de Magarola, que segueix,
2. María Antonia de Azcón y Magarola (Barcelona, 22-XI-1751; 12-IX-1791),¹⁴⁶ que va casar-se amb Julián de Altarriba y de Calasanz (Zaragoza, 24-IV-1741; 23-IX-1809), fill de Lorenzo de Altarriba y Sessé i de Lorenza de Calasanz y Abarca, després de signar capítols matrimonials el 14-IV-1786 davant els notaris barcelonins Ignasi Plana i Fontana i Tomàs Gibert i Vilaseca.¹⁴⁷ Va testar el 17-VIII-1791, per una indisposició corporal, testament que hom obrí el 12-IX-1791.¹⁴⁸ Julián de Altarriba y de Calasanz entregà el seu testament al notari Tomàs Gibert i Vilaseca el 23-I-1797.¹⁴⁹ Les filles d'aquest matrimoni foren afillades per María Josefa

138. [AHL] Notari Buenaventura Berga, Llibre 1729-1737, ff67r-69v.

139. [AHPB] Notari José Francisco Fontana, Llibre IV de capítols matrimonials 1738-1750, protocol nº295, sense foliar. Filla de Antoni de Magarola i Sentmenat, casat amb Joana Clariana, que tingueren, també, Antoni i Josep. Antoni de Magarola i Sentmenat era el segon fill de Josep Magí de Magarola i Gualbes (Barcelona, 17-VII-1664; 5-IV-1699), casat el 27-IX-1689, a Barcelona, amb Antònia de Sentmenat i Toralla (Barcelona, 8-VI-1667), filla de Francesc de Sentmenat (Barcelona, 1623) i Emerenciana Toralla, nada a Tremp (morta el 1687). A més tingueren Pere, Francesca i Josepa [García Carrarra, vol L, pp.216-217].

140. [AHPB] Conveni signat entre Pau Ignasi de Potau i Dalmases i Carlos Antonio de Azcón y Potau, amb data 1-I-1781, davant el notari Ignasi Plana i Fontana, Llibre VIII, ff241-247v.

141. [AHPB] Notari Josep Francesc Fontana, Llibre LXVIII, protocol nº28, sense foliar; [AHPB] Notari Josep Marià Avellà, Llibre XXIV, ff17v-21r (22-I-1778), concòrdia entre la senyora abadessa i les monges del Monestir de Sant Pere de les Puel·les i Carlos de Antonio de Azcón y Potau.

142. [AHPB] Notari José Buenaventura Fontana, Manual de Testaments 1786-1791, nº64, sense foliar i codicil del 25-V-1786 modificant algunes de les voluntats testamentàries al f71.

143. Antonio Blas Raymundo de Azcón y Cornel (Anciles, 5-II-1741; traspassat entre els anys 1788 i 1792, data estimada a partir dels poders atorgats per María Josefa de Azcón y Magarola al seu fill Juan Antonio de Azcón y García. Descendent de Juan de Azcón).

144. [AHPB] Notaris Joaquim Tos i Brossa de Masdovellas, Llibre V, ff233r-270r (1770) i Josep Marià Avellà, Llibre XVI, ff200r-206r, amb data del 9-VI-1770.

145. [AHPB] Notari José Buenaventura Fontana, Llibre XXXVIII, f182v.

146. [AHPB] Data de la seva mort segons l'inventari efectuat per Julián de Altarriba y de Calasanz, notari Tomàs Gibert i Vilaseca, Llibre III, ff297v-302v (16-XII-1791). Val a dir que en un àpoca del mateix Julián de Altarriba y de Calasanz al seu cunyat, Ramón Francisco de Copons de la Manresana y Despujol, es diu que María Antonia de Azcón y Magarola va morir el 14-IX-1791, notari Tomàs Gibert i Vilaseca, Llibre V, ff41v-42v (15-II-1793).

147. [AHPB] Notari Ignasi Plana i Fontana, Llibre XIV, ff183r-189v (1786).

148. [AHPB] Notari Tomàs Gibert i Vilaseca, Llibre XXVIII (Testaments 1786-1797), ff77r-77v i 78r-80v.

149. [AHPB] Notari Tomàs Gibert i Vilaseca, Llibre XXVIII (Testaments 1786-1797), ff218r-218v. El seu

de Azcón y Magarola i el seu marit, ja que aquella, en el seu testament, agraeix al seu marit Ramón Francisco Copons de la Manresana y Despujol el fer-se càrrec de l'educació de les seves nebodes María Pilar i María Ana de Altarriba y de Azcón. Tingueren

2.1. María Pilar de Altarriba y de Azcón, que continuarà en ser hereva de María Josefa de Azcón y Magarola i dels patrimonis Azcón, Oliver de Boteller i Potau,

2.2. María Ana Helena de Altarriba y de Azcón (Barcelona, 2-VIII-1791; Zaragoza, 18-VIII-1861),¹⁵⁰ que va casar-se el 28-XI-1818, a Zaragoza, amb Francisco de Paula Sanz de Latrás, Ribera, Ramírez de Vargas, Òlim Villanueva y de las Cañas, comte de Atares i Albarreal, marquès de Villalba i de Peramar (1757;1833)¹⁵¹ fill de Francisco de Paula Villanueva y Cañas, comte de Atarés i Nicolasa Rita Cañas y Trelles, marquesa de Villalba, després de demanar permís al seus tutors, el matrimoni format per María Josefa de Azcón y Magarola i Ramón Francisco de Copons la Manresana y Despujol.¹⁵² Aquest matrimoni tingué descendència.

VIII. María Josefa de Azcón y Magarola (traspassada a Barcelona el 23-II-1819),¹⁵³ VI comtessa de Vallcabra. Va atorgar capítols matrimonials amb Ramón Francisco de Copons de la Manresana y Despujol,¹⁵⁴ XIII marquès de la Manresana i fill de Ramon Ignasi de Copons i Ivorra i Lluïsa Despujol i Alemany, el 9-VI-1770 davant els notaris de Barcelona Joaquín Tos i Brossa de Masdovellas i Josep Marià Avellà.¹⁵⁵ En aquests capítols matrimonials Carlos Antonio de Azcón y Potau i la seva muller li fan herència i donació universal de totes les seves propietats, cases, estats, baronies, castells, llocs i termes, castlanies, quadres, jurisdiccions, delmes, dominis, censos, censals, heretats, terres, propietats, patronatges, i qualsevol altres possessions i béns mobles i immobles, amb dues úniques condicions, que són d'una banda l'usdefruit de les propietats i el capteniment de Carlos Antonio de Azcón y Potau i la seva dona durant la seva vida natural, i d'altra banda, en cas de la mort dels pares, dotar adequadament la seva germana, María Antonia de Azcón y Magarola. Després de la mort del seu pare, María Josefa de Azcón y Magarola gestionà el patrimoni heretat, fins després de l'any 1808,¹⁵⁶ juntament amb el seu espòs Ramón Francisco de Copons de la Manresana y Despujol, sempre com a propietària i usufructuari i apoderat jurisdiccional, respectivament.¹⁵⁷ La do-

últim testament el va fer el 23-IX-1807, davant el notari Pablo Fernández Treviño de Zaragoza, segons consta al Llibre XXV del notari Tomàs Gibert i Vilaseca, ff327v-329v (20-IX-1816). Segons declara en el testament, la seva segona muller fou María Bernarda Colón, amb la que tingué dos fills, María Pilar i José de Altarriba y de Colón.

150. Diaris La Correspondencia de España (Madrid), año XIV, nº1066, 26-VIII-1861, p.2; La Época (Madrid), 26-VIII-1861, p.3.

151. M. TEJADO FERNÁNDEZ, *Aspectos de la vida social en Cartagena de Indias durante el seiscientos*, (Sevilla, 1954), p.605, i *Colección Legislativa de España. Sentencias del Consejo de Estado* (1868), nº 199, pp.897-906, data 27-VI-1867.

152. [AHPB] Notari Tomàs Gibert i Vilaseca, Llibre XXV, ff317r-317v (11-IX-1816).

153. [Arxiu Diocesà Girona, ADG] Llibre A-123, p.280: Benefici de Sant Bernat, fundat el 1391 per Bernat de Camps. Joan Masgrau, presentat per Ramón Francisco Copons de la Manresana Despujol, i Maria Josefa de Azcón, Magarola, Potau, de Clariana, amb el mateix títol, com senyors útils del Mas Camps (o Descamps) de Vilablareix per ocupar dit benefici, vacant per la mort de Salvador Puig (27-X-1807).

154. Carles III creà i atorgà el marquesat de La Manresana a Ramon Ignasi de Copons de La Manresana i d'Ivorra, baró de Sant Vicenç dels Horts, Cervelló i Bellera, Senyor de Portons i de la *quadra* de Sant Miquel de Portons.

155. [AHPB] Notari Joaquim Tos i Brossa de Masdovellas, Llibre V, ff233r-240 (1770) i Josep Marià Avellà, Llibre XVI, ff200r-206r, amb data del 9-VI-1770.

156. [AHPB] El any 1808 encara cobraven els capbreus del patrimoni Magarola; notari Tomàs Gibert i Vilaseca, Llibre de Capbreus (1789-1808).

157. Ramón Francisco de Copons de la Manresana y Despujol va ser nomenat per Carlos Antonio de Azcón y

cumentació conservada als protocols notariais relativa a aquest matrimoni fa referència a l'atorgament de poders, gestió del patrimoni i benifets eclesiàstics. El 28-V-1788 atorgaren poders a Antonio Blas de Azcón y Cornel per tal que controlés els comptes del monestir de Guayente en nom de María Josefa de Azcón y Magarola.¹⁵⁸ El 3-III-1792 atorgaren poders a Juan Antonio de Azcón y García, fill d'Antonio Blas de Azcón y Cornel, i a Juan Francisco Español per controlar els comptes del Monestir de Guayente.¹⁵⁹ Amb data del 29-I-1803 trobem un nou atorgament de poders únics i més amplis a Juan Antonio de Azcón y García.¹⁶⁰

María Josefa de Azcón y Magarola entregà el seu testament clos el 14-VII-1809 al notari Tomàs Gibert i Vilaseca, segons consta en la lectura del mateix efectuada pel notari Eudald Rovira i Elies.¹⁶¹ Amb aquest testament María Josefa Copons de la Manresana de Azcón, Magarola, Potau, Clariana, Oliver, Ferrán, Lledó i Vives, comtessa de Vallcabra i Senyora dels llocs de Castarnés, Camporrells i la Quadra de Mirabet, designà com a marmessors Ramón Francisco Copons de la Manresana y Despujol, el seu marit, María Pilar Altarriba y de Azcón, la seva neboda, Francesc Sabater i Camps, marit de dita neboda, María Ana Altarriba y de Azcón, l'altre neboda i encara donzella, i d'altres parents polítics. Després de les habituals disposicions i llegats per a diversos parents, entre ells a María Pilar de Altarriba y de Azcón, que rebé una part important del seu aixovar, nomenà el seu marit usufructuari durant la seva vida natural dels seus béns i a més hereu de la meitat dels seus béns, en agraïment a la cura tinguda per les seves nebodes, com hereva de l'altre meitat a la seva neboda María Pilar de Altarriba y de Azcón; en cas que el seu marit morís abans que ella, o no pogués o volgués acceptar la seva part de l'herència, aquesta passaria a María Pilar de Altarriba y de Azcón; si aquesta hagués mort li succeiria el seu fill primogènit, Ramón de Sabater y de Altarriba. El dia de la seva mort afegí un codicil en el que deixava nous llegats als parents.¹⁶²

IX. María Pilar de Altarriba y de Azcón (1788; Barcelona, 30-III-1872),¹⁶³ VII comtessa de Vallcabra. El 18-IX-1802 atorgà capítols matrimonials amb Francesc de Paula María de Sabater y de Camps (Cervera, 7-VII-1779; 1846), del llinatge Sabater de Cervera, fill de Marià de Sabater i Vilanova i Narcisa de Camps i de Font,¹⁶⁴ davant el notari de Zaragoza Pablo Fernández Treviño.¹⁶⁵ El dia abans, María Pilar de Altarriba y de Azcón va reconèixer per escriptura el pagament de seixanta-quatre mil sis-cents vint-i-tres reals i vint-i-un maravedís efectuat pel comte de Robres, José de Altarriba y de Colón de Larreátegi, mig germà seu,

Potau apoderat jurisdiccional sobre tots els estats, béns, rendes i drets que tenien i pogueren tenir en el futur, tant al principat de Catalunya com al regne d'Aragó, amb data del 9-VI-1787.

158. [AHPB] Notari Josep Marià Avellà, Llibre XXXIV, ff266v-300v (28-V-1788).

159. [AHPB] Notari Tomàs Gibert i Vilaseca, Llibre IV, ff67v-68v.

160. [AHPB] Notari Tomàs Gibert i Vilaseca, Llibre XV, ff29r-29v i 293r-293v, respectivament.

161. [AHPB] Notari Tomàs Gibert i Vilaseca, Llibre XXX (Testaments, 1804-1809), ff337v-338r; notari Eudald Rovira i Elies, Llibre 1819, ff30v-42r (3-II-1819).

162. [AHPB] Notari Eudald Rovira i Elies, Llibre 1819, ff42v-45r (23-I-1819).

163. Diari La Convicció (Barcelona), año III, nº162, p.1007 del 11-IV-1872.

164. F. PIFERRER, *Nobiliario de los reinos y señoríos de España*, (1859), p.35. El llinatge dels Vilanova seria el següent: Rafaela de Satorra, Senyora de Campmany, casà amb Marc de Vilanova i Jordà, Senyor de la Baronia de Esparreguera, tenint a Jeroni de Vilanova i Satorra (finat el 1573), Senyor de Campmany i Esparreguera, casat amb Joana de Malet, amb qui tingué Jaume Ponç de Vilanova i de Malet, que testà l'any 1644 i va casar-se l'any 1596 amb Úrsula de Roca, i tingué Ramon (o Francesc-Ramon) de Vilanova i de Malet (1606-1669), casat l'any 1625 amb Isabel Maria de Bassetes, amb qui tingué Ramon-Narcís de Vilanova i de Bassetes (1634-1701) casat en primeres núpcies amb la marquesa d'Olmera, i tingué Miquel Pau de Vilanova i d'Olmera (1668-1740), casat l'any 1698 amb Narcisa Raset; filla d'aquest matrimoni fou Manuela de Vilanova i de Raset (nada el 1714) qui casà l'any 1755 amb Ignasi de Sabater i d'Oriol, Senyor de Vergos Guerrejat, Rabassa, Querol, l'Astor i Durban; tingueren Marià Ignasi de Sabater i de Vilanova (1757-1837), I Marquès de Campmany creat per Carlos IV el 18-IV-1798, casat amb Narcisa de Camps [Els Castells Catalans, volum II, pp.375-376, 1969].

165. [AHPB] Notari Eudald Rovira i Elies, Llibre 1825, ff264r-271v, f265r.

en concepte del dot donat pel seu pare, Julián de Altarriba y de Calasanz, pel seu matrimoni amb data del 17-IX-1802 davant el notari Pablo Fernández Treviño de Zaragoza. El 26-VIII-1856 va fer poders per a Ramón de Sabater y de Altarriba, poders que revocà amb data del 22-VII-1860.¹⁶⁶ María Pilar de Altarriba y de Azcón i Francesc de Paula de Sabater y de Camps foren propietaris del Palau de Campmany, situat al carrer de la Rosa a Tortosa, caracteritzat per una façana encoixinada del segle XVIII.¹⁶⁷

Amb data del 27-VII-1846 va fer entrega al notari Pere Rodríguez Alcántara del seu testament en un plec tancat, i l'últim testament del que tenim constància data del 20-IX-1862.¹⁶⁸ En aquest document nomenà marmessors del seu testament José de Altarriba y de Colón y Larreátegi, el seu germà i habitant de Zaragoza, José María de Babot, hisendat veí de Barcelona, i Amador Guerra i Gifre, advocat de Barcelona, on fa una recriminació al seu fill Ramón de Sabater y de Altarriba per demanar més del que ja li havia anat donant, i també al seu marit que “... en un inconcebible testamento ha intentado disponer no solamente de la parte de bienes que ha supuesto corresponderle por la premoriencia de nuestros comunes hijos José y Francisco de Paula de Sabater y de Altarriba, cuyos bienes ha dicho debían existir en mi poder, siendo así que nada han tenido propio ni recibido cosa alguna de la Casa de su padre, si no que también han supuesto ventas de mis bienes”.

Llegà als seus néts per part de Ramón de Sabater y de Altarriba set mil lliures catalanes en proporcions iguals entre ells, i a cobrar del seu pare i altres mil lliures catalanes a la seva filla política, Bernarda de Prat i Miralles, també a cobrar de Ramón de Sabater y de Altarriba, sempre i quan no reclamin res en raó del que el seu pare intentà disposar sobre els béns de María Pilar de Altarriba y de Azcón. Ramón de Sabater y de Altarriba havia de pagar a les seves hereves sis mil lliures catalanes i Cayetana de Sabater y de Altarriba ja tenia satisfeta la seva legítima. Finalment, declarava hereves universal seves en iguals porcions de tots els seus altres béns María Pilar de Arizala y de Sabater, consort de Tomás Castellón, María Concepción de Arizala y de Sabater, muller de Mauricio Bobadilla, i Matilde de Arizala y de Sabater, esposa de Ramón de Siscar. María Pilar de Altarriba y de Azcón i Francesc de Paula de Sabater y de Camps varen tenir:

1. Ramón de Sabater y de Altarriba, que serà l'hereu del patrimoni Azcón,
2. Francisco de Paula de Sabater y de Altarriba, traspasat entre els anys 1840, en què signà un poder juntament amb la seva mare, i 1862,
3. José María de Sabater y de Altarriba, mort el 1832,
4. Cayetana de Sabater y de Altarriba, que casarà amb José María Martínez de Arizala y Fernández de Navarrete (traspasat abans del 10-II-1862), fill de Juan José Martínez de Arizala i Francisca Fernández de Navarrete, després d'atorgar capítols matrimonials el 17-IX-1831 davant el notari Pere Rodríguez Alcántara,¹⁶⁹ passant a residir en Villafranca (Navarra). Amb descendència

CONCLUSIONS

En primer lloc, la informació aportada per fonts bibliogràfiques s'ha de tractar amb molta precaució. En el nostre cas, les genealogies sobre els Azcón publicades per G. García Ciprés i els germans García Carraffa són diferents i contenen inexactituds i omissions que afecten la seva utilitat. Possiblement l'article de García Ciprés serví de base als García Carraffa, però aquests no donen cap altre indicació sobre la documenta-

166. [AHPB] Notari Pere Rodríguez Alcántara, Llibre 1856, f161v i Llibre 1860, ff152r-152v, respectivament.

167. Val la pena comentar que en els llibres del notari Eudald Rovira i Elies, María Pilar de Altarriba y de Azcón apareix en els llibres anteriors a 1820 com María Pilar de Sabater y de Altarriba, però ens els posteriors com María Pilar de Altarriba y de Azcón, comtessa de Vallcabra. A tenor de la documentació examinada semblaria que la relació entre els cònjuge fóra mínima.

168. [AHPB] Notari Pere Rodríguez Alcántara, Llibre 1846, f22v i Llibre 1862, ff89r-94r.

169. [AHPB] Notari Pere Rodríguez Alcántara, Llibre 1831-1833, ff62v-68v.

El llinatge Azcón, senyors de Castarnés

ció emprada per elaborar la seva genealogia ni tan sols si han fet servir l'article o no. Un error significatiu és la informació incorrecta sobre la transmissió del patrimoni de Carlos Antonio de Azcón y Potau, convertint la segona filla, María Antonia, en primogènita i hereva. A partir de Cebrián de Azcón y Mur, del que sabem que visqué entre els anys 1558 i 1590, període en el que ja tenim constància documental sobre ell encara que ignorem les dates precises del seu naixement i de la seva mort, la situació és més clara gràcies als llibres parroquials, complementats amb altres tipus de documentació, que permeten seguir la genealogia dels Azcón al llarg dels segles, sempre tenint present, però, que les fonts primàries també poden contenir errors i mai una genealogia publicada s'ha de tenir per definitiva ja que hi poden aparèixer noves dades; en el nostre cas, per exemple, quin és el parentiu entre els Abella y Azcón, de Vilaller, i els Àger y Azcón, de Lleida, amb el llinatge Azcón.

En segon lloc, els Azcón ens il·lustren sobre les estratègies per les quals un llinatge menor podia millorar la seva posició social al llarg del temps. De fet, a la seva història hi ha un moment que hom pot considerar clau, mereixedor d'una investigació en profunditat, que correspon al període de la revolta del comtat de Ribagorça contra els comtes, de la casa Gurrea y Aragón, la caiguda en desgràcia dels Bardaxí a causa d'aquest conflicte i el nomenament de Cebrián de Azcón y Bardaxí com a procurador general del comtat. La generació dels Azcón y Queralt, fills de l'anterior, assolí càrrecs de certa rellevància, tant polítics i militars com eclesiàstics. Juan Francisco de Azcón y Queralt encetà el procés d'allunyament físic de la vall de Benasque i la transformació del patrimoni amb la venda de propietats a la vall i l'adquisició dels dominis de Iran i Mirabet, territoris circumveïns al de Castarnés. El seu fill, Jacinto de Azcón, representà el canvi de mentalitat a la d'un llinatge nobiliari instituint un *mayorazgo* en els seus testaments i actuant com a cap del llinatge mantenint relació amb els Azcón de la vall i d'altres parents més o menys llunyans.¹⁷⁰ A més, continuà el procés engegat pel seu pare establint-se a Castarnés, primer, i Seròs, després. Finalment, Carlos Antonio de Azcón y Potau, besnét de Jacinto de Azcón, fou el moment de màxima esplendor del llinatge en incorporar els patrimonis dels Potau, llinatge originari de la Conca de Barberà, i dels Oliver de Boteller, originaris de Tortosa, assolint la dignitat de comte de Vallcabra i casant les seves filles amb la noblesa.

170. G. RUBIÓ BADIA, "Los Azcón, Señores de Castarnés: Toma de conciencia como linaje", *Hidalguía*, en premsa, on analitzem com a partir de Jacinto de Azcón aquesta nissaga adquireix les característiques d'un llinatge nobiliari com ara l'escut d'armes, una cohesió de caràcter intern i extern amb altres branques Azcón, institució d'un "mayorazgo", aparició d'una memòria històrica (fictícia o real).